

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת בהעלותך ט"ו סיון
תשע"ח, מסכת נדרים - דף לט:

דיוני הלכה אקטואליים בסוגיות הנלמדות,
לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים
הלכה למעשה.

גליון נושא:

'תרומת דם'

דאגה לצרכי החולה

ביקור חולים: מבואר בגמ' (נדרים דף לט: מ.) ביקור חולים אין לה שיעור. לאביי: אפילו גדול אצל קטן. לרבא: אפילו מאה פעמים ביום. דרש רבי עקיבא, כל מי שאין מבקר חולים, כאילו שופך דמים.

מבואר מהסוגיא שמצות ביקור חולים כוללת, הדאגה לכל צרכי החולה; אוכל שתיה ותרופות, ותפילה ותחנונים לרפואתו השלימה, ובמקרים קשים - להתפלל שימות.

תרומת דם: ישנם חולים שצריכים מאוד 'תרומת דם', ויש לדון האם התורם מקיים מצות ביקור חולים כאשר נצרך עירוי דם לחולה.

בארץ ישראל רוב 'תרומות הדם' מבוצעות באמצעות מד"א - בנק הדם, ובשיתוף אירגוני החדש השונים (לב מלכה, עזר מציון, החובש הר נוף, ועוד), האחראים להתרים לבדוק ולספק מנות דם לכל מרכזי הרפואה, בהיקף כולל של כרבע מליון מנות דם בשנה. גיוס התורמים פועל על בסיס קבוע במהלך כל השנה. בישראל חיים כיום כשמונה מיליון תושבים. על מנת להבטיח זמינות של מנות דם לכל אזרח ותושב, במקרי חירום (פציעה, לידה, השתלת איברים, מחסור ברכיב דם מסוים), נדרש להתרים מידי יום 1,200 מנות דם.

בגיליון זה נלמד; האם מותר לתרום או אסור, ואם מותר, האם יש חיוב לתרום, או רק מצוה. ומה הדין, כאשר מוטל לפניו חולה הזקוק ל'תרומת דם', או לתרום ל'בנק הדם' בעת 'התרמה המונית', של מד"א.

איך תורמים? 'תרומת דם' הינה תהליך פשוט בטוח וקל, הניתנת לביצוע פעם ב-3 חודשים. לאחר שמוודאים כי התורם כשיר לתרומה, בדיקת לחץ דם וספירת דם (דקירה קלה באצבע), דוקרים דקירת מחט אחת ביד אחת, ומוציאים מגוף התורם מנה סטרילית של 450 מ"ל דם + 3 מבחנות, המיועדות לבדיקת סוג הדם (A,B,O), ואפיון לתתי סוגים (+ -). ובכדי לוודא שהדם נקי, ואינו נגוע בחיידקים רעים. ('מנת דם מלוכלכת' מסכנת את חיי מקבל העירוי דם, עד כדי סכנת מוות. אנשים החשודים לנגועים בחיידקים, לא מקבלים את תרומתם. גם אם תרמו, דמם נשפך כמים).

1. 'תרומת כליה' לעומת 'תרומת דם'

'תרומת דם' בה נעסוק בגיליון הנוכחי, דומה ל'תרומת כליה' בה עסקנו בגיליון הקודם, אך קיימים מספר הבדלים ביניהם:

א. גופו או ממנו: תרומת כליה הוא תרומת חלק מגופו, אבל תרומת דם יתכן שאינו כתרומת חלק מגופו. על כן אף שב'תרומת כליה', לדעת רוב הפוסקים אין 'חיוב' לתרום כליה, כי אין חיוב לתרום את גופו להצלת חבירו. אבל ב'תרומת דם' בדרך כלל אין נזק כלל לתורם, ואם כן יתכן שהאדם כן מחויב לתרום דם, כאשר החולה מוטל לפניו.

פנינים

משתלם לתרום דם!!!

מצוה: כמה רווחים יש בתרומת דם. הדבר הראשון הוא שיש 'מצוה' לתרום דם, ויש אומרים שיש 'חיוב' לתרום דם כאשר החולה מוטל לפניו, משום לא תעמד על דם רעך. ואהבת לרעך כמוך. ומשום השבת אבידה והשבות לו, לא תוכל להתעלם.

הצלת חיים: אדם רגיל אינו יכול להציל חיים, על ידי החייאה מוצלחת וכדומה, אבל כל אחד יכול לעזור להציל חיים בפעולה פשוטה של 'תרומת דם'. בישראל קיים מחסור קבוע במנות דם, חיי חולים רבים תלויים ועומדים, בזמינות מנות דם בשעת חירום.

ביטוח דם: בישראל, תרומת דם מקנה 'ביטוח דם', הביטוח תקף למשך שנה, ממועד תרומת הדם האחרונה, וכולל את בני המשפחה מדרגה ראשונה, של התורם. כמו כן, עשר תרומות דם רצופות מקנות לתורם 'ביטוח דם' לכל חייו, החל מהגעתו לגיל 65 או אם נבצר ממנו לתרום לצמיתות.

אם אין לחולה המקבל עירוי דם, או לאחד מבני משפחתו 'ביטוח דם', עליו להשיג תרומות דם, שיכסו את מספר מנות הדם הדרושות לו (בלי קשר להתאמת סוג הדם).

בריאות: הרופאים מעודדים לתרום דם, גם לצורך בריאות ותועלת התורם, המחליפה ומחדשת את דמו. מחקרים מוכיחים, שקיים עליה ניכרת בתוחלת החיים, אצל אנשים שתרמו דם באופן קבוע, כמו ב'הקזת הדם' בזמן הגמ'.
צדיק אמיתי:

מעשה באדם, שהיה מסייע להג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל הרבה בעסקי צדקה, והיה אמור לעבור ניתוח קשה, הוא הלך לצדיקים רבים לקבל את ברכתם להבראתו, אבל מכיון שהחרדה לא נתנה לו מנוח, הגיע אל הגרש"ז ושאל אותו 'האם הרב מכיר צדיק שעדיין לא הייתי אצלו, שאלך אליו לקבל ברכה?' ענה לו הגרש"ז 'לך אל הרב א. הוא צדיק אמיתי!'

מספר האיש שהכיר את אותו אדם כצדיק גדול, אך לא הבין מה ההדגש שהגרש"ז מכנה אותו בשם צדיק 'אמיתי'. על השאלה הזו ענה לו הגרש"ז בהתרגשות: 'אתה יודע שהוא מקפיד לתרום דם לבנק הדם בכל 3 חודשים! כך הוא כבר נוהג, לא שנה ולא שנתיים, אלא כבר 30 שנה! אדם כזה, שמוכן לתרום מגופו לזולת - זהו צדיק אמיתי! ממנו כדאי לקבל ברכה' (בדמיק חיי). ❖

דיש להסתפק, האם תרומת דם מוגדרת כתרומת איבר, שאדם הנותן מדמו נחשב כנותן איבר מגופו, וממילא אין בכך חיוב, אלא רק 'מידת חסידות', כמו שכתב הרדב"ז (שו"ת חלק ג סימן תרכה), או שתרומת דם מוגדרת כמו אדם התורם מממונו, כיון שאחרי הוצאת הדם מהגוף, הגוף מייצר מחדש את הדם, ושתיית מים אחרי ההתרמה ממלא את החסר בנפח הדם, ובמשך הזמן הגוף מייצר את החומרים החסרים (כדוריות דם), וממילא יש חיוב לתרום, ככל צדקה בממונו.

ב. הצלת חיים: מאידך, בתרומה לבנק הדם, אינו מציל חיי אדם מסוים, אלא מכניס דם למאגר. ואפילו כשהוא תורם עבור אדם מסוים, התרומה מגיעה ל'בנק הדם', ובתמורה נותנים לנתרם מנה אחרת מתאימה. התורם אינו עוסק בפועל בהצלת חיים. לעומת זאת ב'תרומת כליה', התורם יוצר בפועל סוג של 'תחיית המתים' בגוף המושתל. כאשר התורם יודע בדיוק אצל מי הושתלה כלייתו (למרות שבחלק מהמקרים כאשר אין מטרה לתרום למישהו מסוים דוקא, הכליה ניתנת לאדם שעומד בתחילת התור, אבל עדיין התורם מכיר בסופו של דבר את הנתרם). לא מצוי שיהיה מותר לחלל שבת בכדי לתרום דם לבנק הדם, ואילו על תרומת כליה לחולה מסוכן, אפשרי שהחולה במצב של פיקוח נפש שמחללים שבת לצורך השתלת הכליה.

ג. סכנה: הבדל נוסף שבתרומת כליה יש סכנה, אבל בתרומת דם אין סכנה. חילוק זה מתבטא בתרומה לצרכי מחקר; שתרומת דם מותרת גם לצרכי מחקר, כמבואר בשלחן שלמה (ערכי רפואה

חלק ב עמוד נד) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל. לעומת זאת, ב'תרומת כליה' אסור לתרום כליה לצרכי מחקר, שכל ההיתר מבוסס על פיקוח נפש.

ווארט נפלא: אומרים בברכת המזון וְנָא אֶל תַּצְרִיכֵנוּ ד' אֱלֹקֵינוּ לֹא לִיָּדִי מִתְּנֶנָּה בְּשֵׁר וְדָם וְלֹא לִיָּדִי הַלְוָתָם. ופירש הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל, שהרשות בידי כל אדם לכוון בנוסח שלו. ואני מכון כל יום, שלא אצטרך לקבל תרומת כליה, ולא תרומת דם. לֹא לִיָּדִי מִתְּנֶנָּה בְּשֵׁר = השתלת כליה, וְדָם = עירו דם.

2. 'הקזת דם' לעומת 'תרומת דם'

מנהג קדום: 'תרומת דם', הינה פעולה דומה ל'הקזת דם', שהיתה נהוגה בזמן הגמ' (נדרים דף נד:). בזמנים קבועים בשנה, במהלכה היה רופא אומן מקיז כמות ניכרת של דם מגוף האדם, באמצעות כלי חד. המטרה ב'הקזת דם', היתה לצורך ריפוי המקיז ושמירת בריאותו, על ידי הוצאת עודפי דם מן המטופל, והדם היה הולך לאיבוד. לעומת זאת, המטרה ב'תרומת דם', הינה תועלת לחולה, שיזכה במנת דם שתציל את חייו, במקרה של ניתוח, פציעה, איבוד דם ועוד.

עוד מבואר בגמ' (שבת דף קכט.) שבהקזת דם, לפעמים היו מקיזים כמויות גדולות של דם, עד שלא היה נשאר בגוף האדם רק כשיעור רביעית - דם התמצית שהנשמה תלויה בו (כך הגוף מייצר דם חדש נקי - י.ו.). לעומת זאת ב'תרומת דם' מוציאים כמות קטנה יחסית של 450 מ"ל. וכתב הרמב"ם (דעות פרק ד הלכה יח) שלא ירגיל אדם להקיז דם תמיד, ולא יקיז רק כשצריך לו ביותר, ורק בזמנים ובאופנים מסוימים שפירט שם.

3. תרומת דם מצוה או חובה

שורש החיוב להציל חיים: כשיש חולה המוטל לפניו וזקוק לעזרה, מצינו בגמ' (סנהדרין דף עג.) שיש כמה חיובים להציל את חברו: א. מצות עשה של השבת אבידה, וְהִשְׁבֹּתָ לוֹ. ב. לאו של לא תוכל להִתְעַלֵּם, כמבואר במהרש"א (שם). ג. לא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ (ויקרא יט טז). חיוב זה של הצלת חיים שייך גם ב'תרומת דם', כאשר החולה צריך את דם התורם להצלת חייו באופן מיידי, כמו בשעת מלחמה וכדומה, שהדם מוזרם ישירות לפצוע. ויש לדון ב'תרומת דם' רגילה, שאין חולה מוטל לפניו האם הוא בכלל החיוב של הצלת חיים.

סוג דם נדיר: לדעת הג"ר שמואל הלוי וואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן ריט) כשצריך את הדם של התורם להצלת נפשות חייב לתרום, כאשר מדובר כמות דם קטנה, השווה לכמות דם שהיו לוקחים ב'הקזת דם', שהרי כך היו נוהגים בשנים קדמוניות להקיז דם אפילו לבריאים, מוכח מכך שפעולה זו אינה נקראת 'מכניס עצמו לספק סכנה', ולמרות שכיום רוב העולם לא נוהגים להקיז דם, אבל עדיין, המציאות מוכיחה שאין הדבר בגדר 'ספק סכנה', ולכן באופן כזה מחויב לתת דם (אכן בדבריו שם מבואר שכוונתו למקרה שסוג הדם שלו נדיר, שאי אפשר להשיג אותו מכל אחד).

וכן דעת הג"ר אשר וייס שליט"א (מנחת אשר סימן קכב), לגבי החיוב לתרום דם, כאשר יש לו סוג דם נדיר, שקרוב הדבר לחיוב.

לדעת הג"ר חיים פנחס שיינברג זצ"ל (הובא בספר בדמיק חיי) פסק שכאשר יש מצב של פיקוח נפש, וזקוקים לתרומות של סוג דם נדיר שקשה להשיגו, אפשר לכפות על מי שיש לו דם הזהה לסוג הדם הנדרש, לקחת ממנו תרומת דם, אלא אם כן יש לו נימוקים רפואיים מדוע אינו יכול לתרום. (מסתבר שאם יכול להשיג תרומת דם זו, על ידי תשלום כספי אינו יכול לכפות). מאידך, לדעת הגר"מ הלברשטאם זצ"ל (בדמיק חיי) אי אפשר לכפות על תרומת דם.

לכאורה, התורם הפוטנציאלי יכול תמיד לטעון 'קים לי' כדעת הג"ר משה הלברשטאם, כך שבפועל לא קיים אפשרות לכפות (בדמיק חיי).

אדם חלוש: וכתב הג"ר אליעזר יהודה וולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר חלק טז סימן כג) כאשר האדם התורם חלוש ורך מזג, אפילו שמדובר כאשר יש צורך לתרום דם עבור חולה מסוכן, הזקוק לסוג דם נדיר שיש לו, כשאין אפשרות להשיגו בבנק הדם אפילו תמורת תשלום, למרות זאת, כיון

שהפסוק מעיד וקובע כי נפש הַבָּשָׂר בַּדָּם הוא (ויקרא יז יא), והכוונה כפי שהסביר רש"י (שם) שהנפש של כל אדם, תלויה בדם, ומשום כך קבעו חז"ל שרביעית דם היא שיעור הקיום של גוף האדם, ממילא אי אפשר לחייב אדם, שיתרום מדמו יותר מרביעית, עבור קיום איזה מצוה שתהיה, כי נחשב הדבר כאילו שבאים לחייב אדם לתרום חלק מהחיים שלו, והרי לא כתוב בשום מקום, שיש על אדם חיוב לתרום ולהקריב מחייו, עבור קיום שום מצוה שהיא, חוץ ממצוה שהיא משלושת העבירות החמורות שאז צריך למסור את נפשו עליהם. וממילא כאשר נמנע ולא תרם לו אינו עובר על לאו של לא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ, כיון שעל ידי שיתרום יכול להיחלש מאד, ועלול ליפול למשכב, אפילו שמדובר רק בחולי שאין בו סכנה.

והוסיף עוד, שהרי מצוי שאנשים מתעלפים כאשר לוקחים מהם אפילו מעט דם לצורך בדיקה רפואית, גם במקרים שהדם שמוציאים מגופם הוא הרבה פחות מכמות שהוציאו ב'הקזת דם'. ובכל זאת מסיים הציץ אליעזר, אדם שחפץ מרצונו העצמי לתרום מדמו, ומרגיש שהדבר לא יזיק לו, יש בכך 'מדת חסידות', ואשרי חלקו של מי שיוכל לעמוד בזה.

תרומה למאגר דם

חבלה לצורך: בגמ' (בבא קמא צא:) יש מחלוקת תנאים בדעת רבי עקיבא, האם מותר לאדם לחבול בעצמו, או לא. הרמב"ם (הלכות חובל ומזיק פרק ה) פסק שאסור לאדם לחבול בעצמו. ובתוס' (בב"ק שם ד"ה אלא האי) מפורש שלשיטת האוסרים, אסור אפילו כשנעשה לצורך, ולכן גם כשעושה את הדבר בשביל רווח ממנוי אסור, כמוכח בגמ' שם.

4. דעת הג"ר משה פיינשטיין

בנק דם: בשו"ת אגרות משה (חושן משפט חלק א סימן קג) פוסק שיש טעם גדול להתיר, לתרום דם בשביל שיכנס לבנק הדם לשעת הצורך, שהרי הקזת דם כשלעצמה היא דבר בריא, ובדורות הקודמים היו מקיזים דם סתם, כדי לחדש את הדם, כמבואר בגמ' (שבת דף קכט) שעד גיל ארבעים, טוב להקיז דם פעם בחודש, ומגיל ארבעים, רק פעם בחודשיים, ומגיל ששים, שהוא גיל הזקנה, וגופו חלש ומצטנן בהקזה, ימעט ויקיז דם רק כל שלושה חודשים. וראה בגמ' (בבא בתרא דף נח.) בריש כל מרעין אנא דם. ופירש רש"י (ד"ה בריש) שאין אדם מת אלא על ידי רוב דם, שלא הקיז בזמן הראוי לו.

ואפילו שכבר כתב הרמב"ם (הלכות דעות פרק ד הלכה יח) שלא להקיז דם כאשר אינו צריך לכך, משמע שהשתנתה המציאות, אבל עדיין ברור שגם כיום יש בפעולה הזו רפואה, כי לא יתכן שיהיה שינוי כל כך גדול, ובפרט שכיום הרבה יותר קל להוציא דם מאשר פעם, ואפילו כמעט בלי כאב, ולכן יתכן, שחבלה כזו של הקזת דם מותרת. והרוצה להקל אין למחות בו, כיון שהיא סברא גדולה. ואפילו שהדבר לא מוגדר כ'הצלת נפשות' ודאי, שהרי עדיין אין החולה בפנינו, רק שהוא רוצה את הכסף שיקבל עבור הדם שיתרום, מותר לדחות איסור של חבלה בגופו בשבילו.

אכן, יש להעיר שהפסק של האגרות משה, סותר למה שפסק בנדון של תרומת כליה, כפי שהובא בגיליון הקודם, שאין איסור חבלה לתועלת מוצדקת.

פיקוח נפש: וכן דעת הג"ר משה הלברשטאם זצ"ל (מובא בספר בדמיק חיי) מכיון שהמציאות כיום, שהרבה ניצלו ממוות וודאי, על ידי שהיה הרבה דם מוכן בבנק הדם, ובפרט במצבי חירום וכדומה, שאינם צפויים מראש, לכן קיומו של מאגר דם חשוב, ומצוה לתרום למטרה זו, כי כשיש מחסור בדם במאגר הדם, המצב מוגדר כפיקוח נפש, ובודאי שאז ראוי ומצוה על בעלי סוגי דם נדירים, לתרום דם, כיון שהדבר אינו יכול מספיק 'להעשות על ידי אחרים'.

מסתמא יש חיוב: דעת הג"ר ניסים קרליץ שליט"א (חוט שני שבת חלק ד פרק ט ס"ק ח עמוד קעד) שלתרום דם מגופו להצלת חבירו, אינו כנתינת אבר, ומסתברא שיש גם חיוב בכך, משום 'לא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ', אם אפשר לו לתרום דם.

בתשלום: בנשמת אברהם (חלק יו"ד סימן שמט) מביא בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שמותר לתרום, והתורם עושה מצוה של הצלת נפש מישראל, ואפילו אם הוא עושה את זה רק עבור הכסף

עדיין יש כאן מעשה הצלה, ומסתבר שאין על זה שם של חבלה כלל. במדינת ישראל זה לא חוקי, וגם חוששים שאדם מסתיר מחלות כדי להרויח את הכסף. בארה"ב זה מותר.

אין להשפיע: דבר מענין מעיד הג"ר אביגדור הלוי נבנצל שליט"א, ששלחה אותו אמו אל הגרי"ז הלוי סולובייצ'ק זצ"ל, לשואלו האם מותר להשפיע על אדם לתרום דם, וענה שאין להשפיע, אלא רק לספר לו שפלוגי זקוק למנת דם, ואם יתרום יתרום.

5. ביטוח דם

אסור: בשו"ת משנה הלכות (חלק ד סימן רמה) פוסק לגבי אדם בעל דם מסוג מיוחד ונדיר, שאם יהיה נצרך לעירו דם, לא תהיה אפשרות לקבלו בקלות אלא רק במחיר גבוה, ורוצה לעשות הסכם עם כמה אנשים, שיש להם אותו סוג דם כשלו, שכל אחד יתרום מדמו כמות מסוימת שיכול לתרום, וישתמשו בו לאנשים הצריכים את הדם הזה, ובתמורה יש לו זכות לקבל דם אם יצטרך. והסיק, שכיון שכמעט ודאי שישתמשו בדם שלו לגוים ורשעים, אפילו שאם פעם יצטרך תרומה, יתנו לו דם של מישהו אחר מהמאגר הזה, אסור משום הדין של וְלֹא תִּחְנֶם (דברים ז ב), וגם עובר על איסור של 'לרפאותם בחינם'. יצוין שדן בחו"ל שרוב החולים גויים. ולדעת הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (דברי חכמים עמוד נב), אסור, אם לא במקום הצורך.

מותר: מאידך, לדעת הג"ר צבי וובר שליט"א ודאי שמותר לתרום, שאם יוודע לגויים שאין תורמים עבור נכרים, גם הגויים לא יתרמו דם ליהודים, ואם הותר איסור שבת מפני חשש איבה, כמבואר במשנה ברורה (סימן של ס"ק לח) שמותר לחלל שבת באיסור דרבנן משום איבה. הרי מוכרח מדבריו שאין איסור של רפואה בחינם, במקום חשש איבה, ובדאי שאין חשש משום איסור לא תִּחְנֶם.

מטעם נוסף יש להתיר לתרום דם באופן כזה, שאין כאן 'לא תחנם', שהוא עושה כך לטובת עצמו ולא בשבילם, ואינו נחשב כמתנת חנם (י.ז.ו.). והרי הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, התיר לתרום דם אפילו לצורך מחקר, ק"ו שמותר לתרום לצורך ביטוח דם.

6. נטילת ידיים לאחר הקזת דם, תרומת דם, בדיקת דם

הקזת דם: ישנם כמה דינים שמצינו בגמ' ובפוסקים לענין הקזת דם, ונחלקו הפוסקים מה דין תרומת דם. מבואר בגמ' (פסחים דף קיב.) ונפסק בשו"ע (או"ח סימן ד סעיף יט) שאחד מהדברים הצריכים נטילת ידיים, הוא 'המקיז דם מהכתפים', ואם לא נטל ידיו, מפחד ז' ימים. ונחלקו פוסקי זמננו האם גם 'תרומת דם' מחייבת נטילה לאחריה כמו 'הקזת דם'.

תרומת דם: לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (מבואר בספר בדמייך חיי) מסתבר שתרומת דם הינה בכלל הקזת דם, ולכן יש ליטול ידיים אחרי תרומת דם. אולם הוסיף שלמרות החיוב ליטול ידיים, הרי בהעדר מים ליד המיטה יכול לברך ברכת הנהנין, ולאכול ולשתות מיד לאחר תרומת הדם, ובתנאי שלא נגע במקומות המכוסים וידיו נקיות, ואחרי זה יקום ליטול ידיו. שכן אם לא יאכל מיד, הוא מסתכן.

וכן בנשמת אברהם (חלק א סימן ד) מביא בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שנשאל האם מי שתורם דם צריך ליטול ידיו, השיב שיתכן שכיון שאינו עושה את התרומה עבור רפואתו, אלא רק עוסק בכך לצורך רפואת אחרים שהיא מצוה, 'שומר מצוה לא ידע דבר רע'. וכן דעת הג"ר חיים פנחס שיינברג זצ"ל (מובא בספר בדמייך חיי) שמעיקר הדין אין דין תרומת דם כהקזה, אך מכל מקום לכתחילה יש להקפיד ליטול ידיים.

בדיקת דם: דעת הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (הובא בנשמת אברהם חלק א סימן ד) שבהוצאת דם לצורך בדיקות לא צריכים ליטול ידיים, אלא רק אחרי הקזה שהיא עצמה לשם טיפול. וטעמו, שהרי בדברים שהם משום סגולה, אין לנו אלא מה שכתוב, וכיון שדין נטילה נכתב רק לגבי הקזה, שהיא היתה לשם טיפול, אם כן אין ללמוד מכך לנדון של בדיקת דם, שאינו דומה.

וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שהדין ליטול ידיים אחרי הקזת דם הוא דווקא אם היתה כמות של דם, אבל אחרי בדיקת דם של נטילת דם מזערית, אין צורך בנטילת ידיים. וכן הורה הג"ר משה הלברשטאם זצ"ל. ומסתבר שהשיעור הוא רביעית.

7. ערב יום טוב

מבואר בגמ' (שבת דף קכט.) וכך נפסק ברמ"א (סימן תסח סעיף י) שאסור להקיז דם בערב יום טוב, משום סכנה. ונחלקו פוסקי זמננו האם תרומת דם דינה כהקזת דם לענין זה. הג"ר אליעזר יהודה וולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן מו) נקט להחמיר. מאידך, הג"ר חיים פנחס שיינברג זצ"ל (הובא בספר בדמיך חיי), סובר שמעיקר הדין לא צריך להקפיד, כי תרומת דם אין דינה כהקזה, ומכל מקום ראוי להקפיד. וראה דעת הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א (נקיות וכבוד בתפילה תשובות הגר"ח אות לט).

8. תרומה של כהן

מותר לכהן לתרום דם, אף שאסור לכהן ליטמא לרביעית דם, כי דם מן החי אינו מטמא, אלא רק רביעית דם מן המת, ולכן מותר לכהן לתרום דם.

יישר כח: תודה להרב אברהם יעקב גולדמינץ שליט"א עורך הספר הנפלא בדמיך חיי בענין תרומת דם ועוד עניני רפואה, ולארגון לב מלכה המוציאים לאור של הספר בדמיך חיי, חלק גדול מהעלון מבוסס על תוכן הספר.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. תרומת דם לחולה שיש לו דם נדיר יש חיוב לתרום לו, ויש סוברים שאין חיוב לתרום, אך לכר"ע עשה מצוה.
- ב. תרומה למאגר דם, למרות שאין חולה המוטל לפניו מותר לתרום, ויש אף מצוה בכך.
- ג. התורם דם, נחלקו הפוסקים אם הוא בכלל הקזת דם המחייבת נטילת ידיים. גם לדעת המחייבים, עקב הסכנה לקום לפני האכילה והשתיה, מותר לכתחילה לברך ולאכול ולשתות, ואחר כך יטול ידיו.
- ד. נחלקו הפוסקים האם מצד הדין מותר לתרום דם בערב יום טוב, ולכל הדעות ראוי להקפיד. ❖

עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

מבצע!

היו שותפים קבועים
באחזקת העלון, וטלו חלק
בזיכוי הרבים הגדול.
השותפים הקבועים מקבלים
כל ספרי מכוון 'עומק הפשט'
ישירות לביתם במתנה.
בהוראת הרבנים, ניתן
לתרום מכספי מעשר.

הנושא לשבוע הבא;

מצות ביקור חולים – נדרים דף לט:

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הגיליון הוקדש

לרפואת הגאון

הגדול רבי שריה

בן דבורה דבליצקי

שליט"א

לרפואה שלימה

בתוך שאר חולי

ישראל

בין דם לדם*

במהלך הטיפולים, כשנאלצו לבצע בו עירוי דם התחנן הרב וביקש מרופאיו בביה"ח הר סיני (במנהטן) לבל ישתמשו לצורך זה בדמו של איש נכרי שאינו מזרע ישראל. הם הבטיחו לו שבקשתו תתמלא. אך למעשה, מכיון שהדבר היה כרוך בקושי טכני מסוים, ניסו אנשי ביה"ח להערים עליו כאילו המנה שתוחדר לורידיו מורכבת מדם יהודי טהור.

אפס לפליאתם הגדולה, באותו רגע שהמזרק חובר לגופו, מיד נתקף הרב בעוית קשה וכל גופו פירכס בפירפורים מבהילים, והוא זועק בשארית חיותו 'לדם טמא לא תהיה שליטה על גופי', עד שנאלצו לשלוף מהרה את המזרק מגופו, עוד בטרם הספיקה לחדור לתוכו אף טיפת דם אחת. הרופאים, מבוהלים ונדהמים, אשר מימיהם לא נתנסו בחוויה כזאת, לא חסכו יותר במאמצים לאתר ולהחיש אליו מהרה תורם דם יהודי, מבחורי מתיבתא תורה ודעת בויליאמסבורג, כדי שלא יתערבו דמים בדמים.

אגב: בעוד כשמונה עשרה שנה, כאשר חלה רבינו יוסף שלמה את חליו האחרון, ואושפז ג"כ בבית החולים הר סיני לצורך ניתוח וטיפולים, התעורר שוב הצורך לבצע בו עירוי דם. מיד פנה בעצמו אל הרופא שטיפל בזה, כי יואיל בטובו לדאוג לכך שהערוי ייעשה אך ורק מדם יהודי טהור. התפלא הרופא: 'זוהי פעם ראשונה בחיי לשמוע דרישה כזאת, וכי דמו של איש יהודי סומק טפיל?!' אך הרב הפציר בו שיעיין ויטרח במסמכים אשר בתיק הרפואי האישי שלו, השמור לבטח בארכיון בית החולים, או אז ישתכנע בנקל כי בקשתו בדבר 'מקור הדם' יש לה על מה שתסמוך. הלך הרופא לחפש אחרי התיק. כעבור שעה קלה חזר אל מיטת הרב זצ"ל ואישר: 'הצדק עימכם, בטיפול מלפני 20 שנה התחוויר לרופאים שהגוף שלכם דוחה כל סוג דם אחר, ואין אפשרות לבצע בו עירוי אלא בדם יהודי'.

מקורות והערות

*. מתוך הספר "הרב מפוניבז'" חלק ב פרק לו עמ' רצג, ייש"כ למו"ל הנכבד הגאון רבי אליעזר כהנמן שליט"א על הרשות להדפיס סיפור זה. הוא הדגיש כי הרב זצ"ל נהג כך כהנהגה פרטית של אדם גדול, אך מעולם לא הורה לאחרים לנהוג כמותו.